

HENDELSER MED NEGATIV EFFEKT PÅ
FISKEVELFERD

FAGLIG STØTTE TIL INSPEKTØRER

PUBLISERT
DESEMBER 2021



Aktuelt regelverk

- Regelverket

[Lov om dyrevelferd \(dyrevelferdsloven\)](#)

[Lov om matproduksjon og mattrygghet mv \(matloven\)](#)

[Forskrift om drift av akvakulturanlegg \(akvakulturdriftsforskriften \)](#)

[Forskrift om transport av akvakulturdyr](#)

[Forskrift om slakterier og tilvirkingsanlegg for akvakulturdyr](#)

[Forskrift om omsetning av akvakulturdyr og produkter av akvakulturdyr, forebygging og bekjempelse av smittsomme sykdommer hos akvatiske dyr \(omsetnings og sykdomsforskriften\)](#)

[Forskrift om overtredelsesgebyr etter dyrevelferdsloven](#)

[Forskrift om internkontroll for å oppfylle akvakulturlovgivningen \(IK-Akvakultur\)](#)

Annet støttmateriell

[Slik gjennomfører du helsekontroll i oppdrettsanlegg | Mattilsynet](#)

[Varsling av hendelser som gir dårlig fiskevelferd for oppdrettsfisk | Mattilsynet](#)

[Slik varsler du mistanke eller påvisning av sykdom på oppdrettsfisk og andre akvatiske dyr | Mattilsynet](#)

- Interne dokument som hentes fra Mattilsynets kvalitetssystem

- Retningslinje om hendelser og OTG

[Mattilsynets reaksjonsformer og virkemidler ved brudd på dyrevelferdsloven | Mattilsynet](#)

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	5
1.1	Hva finner du i denne veilederen?	5
1.1.1	Veilederen brukes sammen med tilsynsmalen	5
1.1.2	Dette finner du ikke i veilederen	5
1.1.3	Hendelser som kan bli svært alvorlige	6
2.	Slik følger du opp en prioritert sak med dødelighet eller dårlig fiskevelferd	6
2.1	Formål med oppfølging og tilsyn med alvorlige hendelser på fiskevelferd	6
2.2	Slik forbereder du deg før tilsynet	6
2.3	Hva skal kontrolleres ved tilsynet?	7
2.4	Du skal følge opp alvorlige regelverksbrudd	7
2.5	Bruk av overtredelsesgebyr	8
3.	Regelverkskrav: Varslingsplikt	8
3.1	Regelverkskravet	8
3.2	Hvordan skal du forstå regelverkskravet?	9
3.2.1	Hva betyr det at oppdretteren skal varsle «umiddelbart»?	9
3.2.2	Uavklart dødelighet	9
3.2.3	Grunn til mistanke om listeført sykdom (unntatt lus)	10
3.2.4	Andre forhold som har medført alvorlige velferdsmessige konsekvenser	10
3.3	Slik avdekker du hendelser som ikke er varslet	11
3.4	Slik følger du opp manglende varsling	11
4.	Regelverkskrav: internkontroll	12
4.1	Regelverkskravet	12
4.2	Tilsyn med internkontroll	13
4.3	Hvordan skal du følge opp?	13
4.4	Slik følger du opp brudd på kravet om avvikshåndtering	13
5.	Regelverkskrav: helsekontroll	15
5.1	Regelverkskravet	15
5.2	Hvordan skal du forstå regelverkskravet?	15
5.2.1	Helsekontrollen skal være risikobasert	15
5.2.2	Det skal gjennomføres helsekontroll ved forøket dødelighet eller annen mistanke om sykdom eller skade	15
5.2.3	Hvordan skal helsekontrollen gjennomføres?	15
5.2.4	Når er det ikke krav om helsekontroll?	16
5.2.5	Hvordan skal helsekontrollen journalføres?	16
5.3	Tilsyn med helsekontroll	16
5.4	Slik følger du opp brudd på kravet om helsekontroll	17
6.	Regelverkskrav: Opptak av dødfisk	18
6.1	Regelverkskravet	18
6.2	Hvordan skal du forstå regelverkskravet?	18

6.2.1	Daglig opptak	18
6.2.2	Hva er «omgående kverning og ensilering»?	19
6.2.3	Hvordan skal død fisk kategoriseres som biprodukt?	19
6.2.4	Hvor stor kapasitet for håndtering og lagring er nødvendig?	19
6.3	Tilsyn med dødfiskopptak	19
6.4	Slik følger du opp brudd på kravet om opptak og håndtering av dødfisk	20
7.	Regelverkskrav: behandling av sykdom hos fisk	21
7.1	Regelverkskravet	21
7.2	Hvordan skal du forstå regelverkskravet?	21
7.2.1	Fiskehelsepersonellens ansvar	21
7.2.2	Oppdretterens ansvar	21
7.2.3	Medhjelperens rolle	22
7.2.4	Behandling av rensefisk mot lakselus	22
7.2.5	Tilsyn etter behandling	22
7.3	Slik skal du følge opp brudd på regelverk om behandling av fisk	23
8.	Regelverkskrav: håndtering av fisk	25
8.1	Regelverkskravet	25
8.2	Hvordan skal du forstå regelverkskravet?	25
8.3	Tilsyn med skader etter håndtering	26
8.4	Slik skal du følge opp brudd på regelverket om håndtering av fisk	26
9.	Regelverkskrav: utsett av fisk	28
9.1	Regelverkskravet	28
9.2	Hvordan skal du forstå regelverkskravet?	28
9.2.1	Tåler fisken utsett i sjøvann?	28
9.2.2	Er fisken klinisk frisk?	29
9.2.3	Vurdering på gruppenivå	29
9.3	Tilsyn etter utsett av fisk	29
9.4	Slik skal du følge opp brudd på regelverkskrav om utsett av fisk	30
10.	Regelverkskrav: vannkvalitet i settefiskanlegg	31
10.1	Regelverkskravet	32
10.2	Tilsyn når det er svikt i vannkvalitet	32
10.3	Slik skal du følge opp brudd på regelverkskrav om vannkvalitet	33
11.	Når må produksjonen avsluttes?	34
11.1	Regelverkskravet	34
11.2	Tilsyn i anlegg med langvarig dårlig velferd	35
1.1	11.3 Hvordan skal du forstå regelverkskravet	35
11.2.1	Daglig opptak av svimere, syk og skadet fisk	35
11.2.2	Avliving eller slakting av større grupper fisk	36
11.2.3	Du må gjøre en helhetsvurdering	36

1 Innledning

1.1 Hva finner du i denne veilederen?

Denne veilederen brukes av inspektører og ledere i Mattilsynet som følger opp hendelser og situasjoner der fisk dør, blir alvorlig svekket, skadet eller på annen måte blir alvorlig negativt påvirket. Veilederen tar også for seg hvordan inspektører kan avdekke mulige hendelser og situasjoner der oppdretter ikke har fulgt varslingsplikten.

Veilederen omtaler de mest alvorlige hendelser og situasjoner som gir dårlig velferd. Dette er ikke en utfyllende beskrivelse av hvordan alle hendelser og situasjoner skal håndteres. Veilederen vil bli oppdatert med nye eksempler og forvaltningspraksis når det er nødvendig.

Hvert kapittel inneholder

- hvor du finner regelverkskravet
- hvordan Mattilsynet har tolket hovedinnhold i den aktuelle bestemmelser i regelverket
- stikkord for hva som skal undersøkes eller kontrolleres ved inspeksjonen eller saksbehandlingen
- faglig støtte til hvordan du kan vurdere det du observerte under inspeksjonen eller saksbehandlingen
- eksempler på alvorlige hendelser og situasjoner og forvaltningsmessig oppfølging av dem

Veilederen er tilgjengelig for oppdrettere, fiskehelsepersonell og andre interesserte. Dette vil gjøre det tydelig hva Mattilsynet vektlegger i situasjoner der fiskevelferden kan være dårlig.

1.1.1 Veilederen brukes sammen med tilsynsmalen

Veilederen tar utgangspunkt i tilsynsmalen som skal brukes når Mattilsynet følger opp hendelser og situasjoner. Tilsynsmalen har noen generelle regelkrav som alltid skal undersøkes, og noen som brukes avhengig av den aktuelle situasjonen.

Bruk av tilsynsmalen er viktig for å sikre et enhetlig tilsyn, dokumentasjon av tilsynet og gi mulighet peke på særlige utfordringer.

1.1.2 Dette finner du ikke i veilederen

Du vil kunne komme opp i situasjoner der tilsynsmalen og veilederen ikke er dekkende. Du må da vurderes hvilket regelverk som gjelder, hvordan dette skal forstås og hente inn kravpunkt som dekker dette

Regelverksteksten er ikke skrevet fullt ut i veilederen under hvert punkt. Det er lagt inn en lenke ved henvisning til regelverk og teksten i regelverket bør leses i hvert tilfelle før veiledningen gjennomgås.

1.1.3 Hendelser som kan bli svært alvorlige

Noen situasjoner eller hendelser som også gjelder fiskevelferd kan ha eller få stort omfang og kreve beredskap og tiltak både i Mattilsynet og i havbruksnæringen utover oppføring av enkeltanlegg.

Dette kan være

- Påvising av smittestoffer/fremmedstoffer i fôr
- Omfattende og alvorlige situasjoner av dyrevelferdsmessig karakter
- Giftige/skadelige planktonalger for oppdrettsfisk/villfisk eller registrerte/rapporterte manetinvasjoner
- Oljeutslipp/annen akutt forurensing

I slike tilfeller skal Mattilsynets Administrative Beredskapsplan benyttes.

2. Slik følger du opp en prioritert sak med dødelighet eller dårlig fiskevelferd

2.1 Formål med oppfølging og tilsyn med alvorlige hendelser på fiskevelferd

Det er oppdretters ansvar å sikre at plikter i regelverket etterleves.

Det er Mattilsynets rolle å kontrollere at oppdrettere følger plikter i regelverket.

Mattilsynet skal legge til rette for og gjennomføre et målrettet tilsyn for å oppdage og minimere omfanget av alvorlige brudd på regelverket for fiskevelferd i akvakultur. Dette skjer via tydelige prioriteringer. Tilsynet skal avdekke hvor alvorlig situasjonen er og hvordan den håndteres. Det skal legges vekt på at tilvarende ikke skal skje igjen.

2.2 Slik forbereder du deg før tilsynet

Når avdelingen får informasjon om at en hendelse skal prioriteres, må du samle tilgjengelig informasjon for å få oversikt over situasjonen. Dette kan være

- tidligere innkomne meldinger og varsler
- biomasserapporter
- lusestatus
- tidligere hendelser
- tidligere tilsyn (siste året)
- tilgjengelige fiskehelsesrapporter

Dersom du spør om å få utfyllende informasjon fra virksomheten, så er dette en del av et tilsyn. Kommunikasjonen må være skriftlig (e-post) formell og tydelig. Du må oppgi hjemmel og saksnummer.

Eksempel på tekst i e-post for å innhente flere opplysninger.

Til oppdretter

Denne e-posten er sendt etter dokumentkontroll, og er en del av et tilsyn fra Mattilsynet. Sak nr 12345/20??

*Vi har registrert at dere har rapporter om at det er **antall** fisk som har dødd på lokalitet **12345xxxxx** i måned år.*

*Vi ber om at dere sender denne informasjonen til eposttilavsender@mattilsynet.no innen **dato***

Vi trenger følgende opplysninger:

- *Rapporter fra gjennomført helsekontroll på lokaliteten de siste 2 måneder.*
- *Hvilke tiltak har dere satt inn?*

Mattilsynet har hjemmel til å føre tilsyn i matlovens §23 og dyrevelferdsloven § 30.

Når du har fått svar på dette, vurderer du hvordan anlegget best skal følges opp. Det er ikke alltid effektivt og nødvendig å reise ut på inspeksjon på anlegget. Tilsyn kan også gjennomføres digitalt eller ved dokumentkontroll.

En selskaps- eller konsernrevisjon for selskap som har mange hendelser kan gi bedre effekt enn oppfølging av mange enkelthendelser.

Det er nyttig å jobbe sammen med andre når vanskelige saker skal følges opp. Fagrådgiver og jurist i hver region kan kontaktes for råd og veiledning.

2.3 Hva skal kontrolleres ved tilsynet?

På alle tilsyn skal dette kontrolleres:

- plikten til varsling
- gjennomføring av helsekontroll
- opptak av dødfisk
- avviksbehandling

Avhengig av situasjonen skal du også kontrollere andre relevante krav. I denne veilederen omtaler vi de mest aktuelle av disse.

2.4 Du skal følge opp alvorlige regelverksbrudd

Når du har innhentet informasjon og beskrevet det du har observert, må du vurdere om dette er et brudd på regelverket som skal følges opp videre. I denne veilederen finner du informasjon om og eksempler på alvorlige regelverksbrudd og konsekvensene ved regelbruddet. Vi veileder om hvilke virkemidler som er aktuelle i de ulike tilfellene.

Nedenfor beskriver vi de mest aktuelle regelverkskravene og oppfølgingen av dem. Du må bruke det som er aktuelt i den konkrete situasjonen.

2.5 Bruk av overtredelsesgebyr

I saker hvor regelverk for dyrevelferd er brutt kan det vurderes om overtredelsesgebyr (OTG) er et riktig virkemiddel.

OTG kan brukes når virksomheten eller noen som har handlet på vegne av denne har utvist skyld eller uaktsomhet som innebærer at handlingene er klanderverdige, dvs. ansvarlige kan kritiseres for ikke å ha handlet annerledes.

Oppdrettsbedrifter er profesjonelle med klare krav til forsvarlighet og internkontroll.

Skyld må vurderes konkret i OTG-saken for hvert lovbrudd. Det er ikke nok å bare slå fast at det er utvist skyld eller uaktsomhet.

Følgende elementer kan inngå i en skyldvurdering:

- er det handlet på tvers av generell kunnskap, råd fra fiskehelsetjeneste, interne retningslinjer, eller veiledere fra myndigheter
- hadde eller burde ansvarlige ha skaffet seg kunnskap om relevante hendelser tidligere
- var eller burde risiko og aktuelle problemstillinger være kjent på forhånd
- var det konkrete relevante handlingsalternativer i de respektive situasjoner
- har tilsvarende skjedd før
- burde de ha planlagt bedre

Mattilsynet har ingen plikt til å ilegge overtredelsesgebyr selv om vilkårene for det er oppfylt, men vi **kan** gjøre det. Vi skal alltid vurdere konkret om det er behov for det og vurderingen må fremgå av vår avgjørelse.

Denne veileder kan ikke slå fast at det skal ilegges overtredelsesgebyr, men i det er nevnt i hvilke situasjoner inspektører kan overveie om overtredelsesgebyr vil være et riktig virkemiddel.

Se også [Mattilsynets retningslinje for bruk av overtredelsesgebyr](#)

3. Regelverkskrav: Varslingsplikt

3.1 Regelverkskravet

Oppdretter, slakteri og transportør har en særlig varslingsplikt for hendelser eller andre forhold som påvirker fiskevelferd negativt. Varslingsplikten omfatter også forhold med mulig påvirkning av fiskehelsen.

- oppdretterens varslingsplikt: akvakulturdriftsforskriften [§ 14](#)
- varslingsplikt for slakteri for fisk: slakteriforskriften [§ 9](#)

- varslingsplikt for brønnbåter og andre transportmidler: forskrift om transport av akvakulturdyr [§ 10](#)

I tillegg gjelder en generell varslingsplikt i dyrevelferdsloven [§ 5](#) for alle som oppdager mishandling eller alvorlig svikt ved miljø, tilsyn eller stell av dyr.

Mattilsynet skal varsles umiddelbart ved:

- a. uavklart forøket dødelighet,
- b. grunn til mistanke om sykdom på liste 1, 2 eller 3, med unntak av lakselus, eller
- c. andre forhold som har medført alvorlige velferdsmessige konsekvenser for fisken, herunder om sykdom, skade eller svikt.

Varslingsplikten gjelder også fisk i slaktemerd.

Hendelser eller situasjoner på slakterier eller transportmiddelet er ikke dekket av denne veilederen og tilsynsmalen. Veilederen kan likevel gi nyttig info om hvordan også slike skal følges opp.

3.2 Hvordan skal du forstå regelverkskravet?

3.2.1 Hva betyr det at oppdretteren skal varsle «umiddelbart»?

Med «umiddelbart» menes så snart oppdretteren forstår, eller burde forstå, at dette er en varslingspliktig hendelse. Umiddelbart betyr med en gang, man kan ikke vente og se.

Dersom tilstanden forverrer seg, og oppdretter er i tvil om Mattilsynet er oppmerksom på situasjonen, må det varsles på nytt om økende alvorlighetsgrad. Varslingsplikten gjelder ikke bare ved akutte hendelser, men også ved gradvis utvikling som etter hvert gir negativ betydning for fiskevelferd

Oppdretteren må ha tydelige rutiner som sier når det skal varsles, og hvem som har ansvar for at dette skjer, og hvordan dette dokumenteres.

3.2.2 Uavklart dødelighet

3.2.2.1 Hvorfor skal Mattilsynet varsles?

Oppdretter har plikt til å varsle Mattilsynet ved uavklart dødelighet. Dette må gjøres så Mattilsynet tidlig kan fange opp mulige nye smittsomme sykdommer (emergin diseases) eller ikke diagnostiserte kjente sykdommer. Når Mattilsynet blir informert om situasjoner med uavklart forøket dødelighet vil vi raskt kunne få overblikk over om det i et område bør fattes mistanke om sykdom.

3.2.2.2. Hva menes med «uavklart forøket dødelighet»?

Når dødeligheten øker, skal oppdretteren sørge for at fiskehelsepersonell gjennomfører helsekontroll så raskt som mulig. Dersom helsekontrollen ikke avdekker årsaken til dødeligheten, er dette **uavklart** forøket dødelighet som oppdretteren skal varsle Mattilsynet om. Forvaltningspraksis og veiledning har vært at dødelighet skal regnes som **forøket** hvis den er

- på mer enn 0,5 promille per dag for fisk under 0,5 kg
- på mer enn 0,25 promille per dag for fisk over 0,5 kg

Også lavere dødelighet kan være forøket. Det gjelder hvis det har vært lav dødelighet i anlegget over lenger tid, og antallet døde fisk øker.

Dødeligheten skal beregnes per merd eller kar per dag og gjelder alle arter etter at startforing er over.

3.2.3 Grunn til mistanke om listeført sykdom (unntatt lus)

3.2.3.1 Hvorfor skal Mattilsynet varsles

Mattilsynet må varsles i disse situasjoner for å kunne bekrefte eller avkrefte mistanke om listeført sykdommer. Se veileder mistanke og oppfølging av listeført sykdom.

Se [Mattilsynets veileder om håndtering av listeførte sykdommer](#)

3.2.4 Andre forhold som har medført alvorlige velferdsmessige konsekvenser

3.2.4.1 Hvorfor skal Mattilsynet varsles

Mattilsynet skal varsles for å ha mulighet for å føre tilsyn med om situasjonen er håndtert på en forsvarlig måte.

Mattilsynet bruker denne type varslinger til å prioritere tilsyn på fiskevelferd. Dette gjelder både behovet for og fokus ved tilsyn. Du kan ved tilsyn undersøke om situasjonen kunne ha vært forebygget, hvordan oppdretter håndterte situasjonen da den oppstod og om det er innført tiltak for å forebygge at situasjonen oppstår igjen. Dette betyr at Mattilsynet også må varsles om fisk som må nødslaktes med bløggebåt fordi den er alvorlig svekket eller skadet.

3.2.4.2 Hva menes med "alvorlig velferdsmessige konsekvenser"

Hva som avgjør om det er en **alvorlig** velferdsmessig konsekvens for fisken avhenger av skadens omfang. Alvorlighetsgraden kan gå fra å være en vesentlig ulempe for fisken til direkte mishandling. Hvor mange fisk som er berørt, er relevant, ikke bare prosentvis andel av fisken.

Alvorlige **velferdsmessige konsekvenser** oppstår ikke bare når fisk dør, men også når fisk blir alvorlig svekket, skadet eller blir negativt påvirket.

Årsaker til alvorlige velferdsmessige konsekvenser kan være

- svikt i vann- eller oksygentilførsel
- endringer i vannkvalitet
- håndtering eller behandling
- parasitter, vintersår eller lignende
- omfattende deformiteter som påvirker fiskens normale funksjon
- sulting og mangelfull føring (mest aktuelt for rensefisk)

Kravet til varsling gjelder også når oppdretteren ikke kjenner årsaken til at fiskevelferden påvirkes negativt.

3.3 Slik avdekker du hendelser som ikke er varslet

For å avdekke hendelser som ikke er blitt varslet, må Mattilsynet ha oversikt over

- Hvilke anlegg som siste måned har uvanlig høy dødelighet i anlegg, merder eller kar (biomasserapporter)
- informasjon fra slaktemeldingene om andel utkast og produksjonsfisk
- bekymringsmeldinger fra eksterne

Dette må du se i sammenheng med varsler som har kommet inn fra oppdretteren. Slik kan vi kontrollere om varslingsplikten er overholdt, og følge opp dødelighet og dårlig velferd i anlegget.

3.4 Slik følger du opp manglende varsling

Observasjon	Konsekvens	Virkemiddel	Forslag vedtakstekst
Oppdretter har ikke varslet om hendelse med alvorlig velferdsmessige konsekvenser	Mattilsynets prioriteringer av tilsyn, både hva angår hyppighet og fokus for tilsyn kan påvirkes av manglende varsel. I ytterste konsekvens vil Mattilsynet ikke få avdekket eller stoppet alvorlige brud på regelverk om fiskevelferd.	Varsel om vedtak Vedtak Hjemmel akvakulturdrifts- forskriften § 14 IK- Akvakultur § 5 Ved alvorlige tilfeller vurder overtredelsesgebyr/ anmeldelse	Dere må innen en kort frist innføre rutiner som sikrer at Mattilsynet blir varslet om hendelser som har alvorlig konsekvens for fiskevelferden
Oppdretter har ikke varslet om en situasjon med uavklart dødelighet	Uavklart dødelighet innebærer en risiko for spredning smittsomme sykdommer. Det er viktig at Mattilsynet har oversikt på slike sykdomssituasjoner og kan vurdere hvor alvorlig dette er.	Varsel om vedtak Vedtak Hjemmel akvakulturdrifts- forskriften § 14 IK- Akvakultur § 5 Ved alvorlige tilfeller vurder overtredelsesgebyr/ anmeldelse	Dere må innen en frist innføre rutiner som sikrer at Mattilsynet blir varslet om situasjoner med uavklart forøket dødelighet

4. Regelverkskrav: internkontroll

4.1 Regelverkskravet

Kravet om interkontroll finner du i forskrift om IK-Akvakultur.

Oppdrettere har plikt til å innføre og utøve internkontroll ([IK-Akvakultur § 4](#)). Krav til innhold i internkontrollen finner du i [§ 5](#).

Formålet med dette er å sikre en systematisk gjennomføring av tiltak for å oppfylle akvakulturlovgivningen. Internkontrollen skal bidra til at oppdretterne følger opp styring av driften sin gjennom god planlegging og organisering, ved å sørge for riktig utførelse av det som er planlagt og ved å lære og forbedre driften kontinuerlig.

Risiko handler alltid om hva som kan skje i framtida og er derfor forbundet med usikkerhet.

Mattilsynet har [laget en egen veileder](#) til virksomhetene som kan brukes som grunnlag for å vurdere virksomhetenes risikovurdering og -håndtering. Det er derfor ikke skrevet utfyllende om dette her, men vi peker på noen viktige punkter i oppfølgingen av hendelser.

Virksomhetens rutiner skal både:

- forebygge at avvik fra regelverket eller egne risikovurderinger eller prosedyrer for normalsituasjoner
- avdekke når det skjer avvik fra regelverket eller egne prosedyrer
- sikre at de gjennomfører tilstrekkelig granskning av hendelsen slik at de kan rette opp avvik.

Det kan ikke forventes at virksomheten har at internkontrolldokumentet med utfyllende prosedyrer for enhver situasjon som *kan* oppstå i daglig drift i havbruksnæringen.

Internkontrolldokumentet er at det skal fungere som et "levende dokument" som utvikles og forbedres etter hvert som nye risikoer avdekkes enten i egen virksomhet eller via nødvendig faglig oppdatering. Dersom det er snakk om et tilfelle som ikke har vært et kjent problem, kan det ikke kreves prosedyrer.

Det skal ses på både strakstiltak for å sikre at fisk ikke dør eller lider (beredskapsprosedyrer), og vurdering av forebyggende tiltak som gjør at dette ikke skjer igjen i fremtiden.

4.2 Tilsyn med internkontroll

Opp mot den aktuelle hendelsen eller situasjonen vi fører tilsyn med skal du undersøke dette:

- Er det det en allment kjent risiko?
- Er det gjennomført risikovurdering basert på oppdatert kunnskap?
- Er aktuelle farer identifisert?
- Er risikovurderingen realistisk ut fra oppdatert kunnskap?
- Finnes det planer for å unngå og å redusere risiko?
- Finnes det kontrollpunkter/sjekkpunkter for å avdekke avvik under operasjonen?
- Viser planen tydelig plassering av ansvar?
- Har likende hendelser skjedd før? Ble korrigerende tiltak satt inn?
- Er tilstrekkelige strakstiltak satt i gang for å sikre at ikke flere fisk dør eller lider?
- Er det laget en plan for håndtering av fiskegruppen videre?

4.3 Hvordan skal du følge opp?

Vi må unngå at tilsynsarbeidet blir gjentatt «brannslukking» og at samme brudd på regelverket oppstår på nytt gjentatte ganger. Oppdretterne må derfor pålegges ansvar for å innrette seg etter regelverket og bli bedre til å forebygge, finne og rette regelverksbrudd. Mattilsynet må vurdere om korrigerende tiltak er realistiske og om de vil redusere risiko.

Et brudd på internkontrollen er ikke nødvendigvis det samme som brudd på reglene om fiskevelferd/fiskehelse, men det kan medføre brudd på regelverkskravet om forsvarlig drift. Internkontrollen skal vise hva oppdretter mener er forsvarlig drift og hvordan dette oppnås gjennom driften.

Vedtak om internkontroll bør sjelden stå alene, det bør komme som en del av vedtaket om å rette opp i konkrete regelbrudd. I tabellene «Slik følger du opp ...» nedenfor foreslås virkemiddel og forslag til vedtakstekst. Hjemmel og vedtakstekst må da kobles sammen med aktuelle brud på regler om fiskevelferd/fiskehelse. I noen tilfeller har ikke virksomhetene ikke iverksatt tilstrekkelig avvikshåndtering av hendelsen, og det kan da være nødvendig å følge opp dette med pålegg.

Når du følger opp hendelser, kan det være nødvendig å gi en frist i et vedtak for få tilsendt avviksbehandlingen som er gjennomført av oppdretter. Det er særlig viktig å vurdere om risikovurderinger er oppdaterte, og om korrigerende tiltak er realistiske og antas å ha effekt.

4.4 Slik følger du opp brudd på kravet om avvikshåndtering

Observasjon	Konsekvenser	Virkemiddel	Forslag vedtakstekst
Virksomheten har ikke rutiner for å avviksbehandle hendelser	Avviksbehandlingen skal både sikre at virksomheten gjennomfører tilstrekkelige tiltak for å håndtere den situasjonen som har oppstått, og skal	Varsel om vedtak Vedtak Forskrift om IK- Akvakultur § 5 tredje ledd bokstav g	Dere må innen en frist iverksette rutiner for å forebygge, avdekke og rette opp avvik fra krav fastsatt i eller i medhold av akvakulturlovgivningen

	bidra til å avdekke årsaker til hendelsen. Da kan virksomheten gjennomføre ny eller forbedret risikovurdering og ut fra dette forbedre sine egne rutiner/prosedyrer slik at det ikke gjentar seg.		
Det er ikke gjennomført avviksbehandling av hendelsen, men virksomheten har rutiner for når det skal gjennomføres	Å ikke gjennomføre slik egne prosedyrer beskriver kan bidra til at virksomheten ikke håndtere den situasjonen som har oppstått på best m, og skal bidra til å avdekke årsaker til hendelsen. Da kan virksomheten forbedre sine egne rutiner/prosedyrer slik at det ikke gjentar seg.	Varsel om vedtak Vedtak Hjemmel Forskrift om IK- Akvakultur § 5 tredje ledd bokstav g	Dere må innen en frist avviksbehandle hendelsen for å forebygge, avdekke og rette opp avvik fra krav fastsatt i eller i medhold av akvakulturlovgivningen
Avviksbehandlingen er mangelfull, og det er ikke avdekket årsaken til hendelsen	Å avdekke årsaken til hendelsen er viktig for å kunne iverksette forebyggende tiltak. Ved mangelfull avvikshåndtering er det større sannsynlighet for at hendelsen kan gjenta seg.	Varsel om vedtak Vedtak Hjemmel Forskrift om IK- Akvakultur § 5 tredje ledd bokstav g	Dere må innen en frist avviksbehandle hendelsen for å forebygge, avdekke og rette opp avvik fra krav fastsatt i eller i medhold av akvakulturlovgivningen
De ansatte er ikke kjent med eller gitt opplæring i virksomhetens rutiner for håndtering av hendelser		Varsel om vedtak Vedtak Hjemmel Forskrift om IK- Akvakultur § 4 jfr § 5, tredje ledd bokstav c	Dere må innen en frist sørge for at arbeidstakerne har tilstrekkelige og oppdaterte kunnskaper om og ferdigheter i virksomhetens internkontroll.

5. Regelverkskrav: helsekontroll

5.1 Regelverkskravet

- Den generelle plikten til helsekontroll finner du i akvakulturdriftsforskriftens [§ 13.](#)
- For matfiskanlegg gjelder i tillegg akvakulturdriftsforskriften [§ 50 a.](#)
- For settefiskanlegg gjelder i tillegg akvakulturdriftsforskriften [§ 62.](#)
- For stamfiskanlegg gjelder i tillegg akvakulturdriftsforskriften [§ 50.](#)

5.2 Hvordan skal du forstå regelverkskravet?

Helsekontrollen er grunnlaget for arbeidet med å forebygge spredning av sykdommer og forebygge uakseptabel fiskevelferd.

Det er oppdretteren som har ansvaret for at veterinær eller fiskehelsebiolog gjennomfører helsekontroll i tråd med kravene om frekvens, at relevant informasjon legges fram og at rapportene fra helsekontrollene blir journalført.

5.2.1 Helsekontrollen skal være risikobasert

All sykdom har negativ innvirkning på fiskehelse og -velferd. Dette gjelder smittsomme og ikke-smittsomme sykdommer, misdannelser, deformiteter, produksjonslidelser, skader og forgiftninger. Mange sykdommer gir høy dødelighet og redusert velferd over tid. Ofte er det et samspill mellom flere uheldige faktorer som fører til sykdom og lidelse for fisken.

Helsekontrollen skal planlegges og gjennomføres ut fra en vurdering av risiko for introduksjon av smitte i anlegget, utvikling av sykdom og spredning av smitte fra anlegget.

Smitte, sykdom og skader skal avdekkes, forebygges og eventuelt behandles. Risiko for smittespredning og påfølgende unødig lidelse for fisken i oppdrettsanlegg og villfisk skal reduseres.

5.2.2 Det skal gjennomføres helsekontroll ved forøket dødelighet eller annen mistanke om sykdom eller skade

Ved forøket dødelighet eller andre tegn til sykdom eller skader, skal det gjennomføres helsekontroll uten «unødig opphold». Dette betyr så snart det overhodet lar seg gjøre og uansett i løpet av få dager.

Håndtering av fisken, som avlusing, sortering eller flytting, medfører ofte forøket dødelighet. Det kan aldri utelukkes at dette utløses av skjult sykdom. Helsekontroll ved økt dødelighet etter håndtering skal derfor gjennomføres både for å vurdere om det kan være smittsomme sykdommer på fisken og for å ivareta fiskens velferd.

5.2.3 Hvordan skal helsekontrollen gjennomføres?

Akvakulturdriftsforskriften har detaljerte krav til hva som må gjøres av undersøkelser og prøvetaking for at et besøk fra veterinær eller fiskehelsebiolog skal kunne dekke kravet til helsekontroll.

Fiskehelsetjenesten skal ha full tilgang til informasjonen i anleggets driftsjournal. Ut fra informasjonen vurderer veterinær eller fiskehelsebiolog behov for inspeksjon av merder eller kar. Et utvalg nylig død fisk eller fisk med unormal oppførsel skal skjæres opp og undersøkes. Ut fra en faglig vurdering av funn og risiko i området skal det tas nødvendige prøver for videre undersøkelser.

Veterinær og fiskehelsebiolog har egne krav til faglig forsvarlig virksomhet og egen journalføring. Ved behov må det vurderes å følge opp med eget tilsyn hos disse. Veilederen omhandler ikke dette.

5.2.4 Når er det ikke krav om helsekontroll?

Plikten til helsekontroll gjelder ikke i situasjoner hvor det er åpenbart at dødeligheten ikke er forårsaket av sykdom. Dette kan være ved f.eks. akutt svikt i oksygen- eller vanntilførsel eller brå dødelighet etter alge- eller manetinvasjon.

I slike tilfeller er det likevel en varslingsplikt til Mattilsynet i henhold til §14 punkt c i akvakulturdriftsforskriften. Oppdretter er pliktig til å utrede hva som har skjedd og om dette eventuelt kan forebygges.

5.2.5 Hvordan skal helsekontrollen journalføres?

Rapportene fra helsekontrollen skal journalføres av oppdretter. Akvakulturdriftsforskriften [§ 42](#) sier at oppdretters driftsjournal skal inneholde opplysninger om fiskens helse- og velferdsstatus, antall helsekontroller, antall obduserte fisk, prøveuttak, undersøkelser, diagnoser, skader, behandlinger samt kjente eller sannsynlige årsaker til skader og produksjonssykdommer. Rapporten fra fiskehelsetjenesten skal dekke alle disse kravene og informasjonen skal være tilgjengelig på anlegget. Rapportene trenger ikke foreligge på papir dersom de er lett tilgjengelige elektronisk.

Anbefalinger fra fiskehelsetjenesten etter gjennomført helsekontroll skal være tydelige og dokumenteres i rapporten fra helsekontrollen. Oppdretter må ha en systematisk gjennomgang av disse og bruke disse til oppdatering av risikovurderinger og avviksbehandling.

5.3 Tilsyn med helsekontroll

Gå alltid gjennom rapporter fra helsekontroller når du følger opp situasjoner med skade eller dødelighet på fisk:

- Er det utført regelmessig helsekontroll?
- Er det utført helsekontroll når det har vært forøket dødelighet eller dårlig velferd?
- Er det rapporter som beskriver hva som er utført, hvilke prøver som er tatt, hvilke diagnoser som er stilt og hvilke anbefalinger som er gitt?
- Er anbefalingene fulgt av oppdretter?

Helserapportene skal være tilgjengelige på anlegget. Vi kan be om å få disse tilsendt ved saksbehandling eller som forberedelse til tilsyn.

Rapporter som har innhold som er av betydning for saken vi jobber med, skal arkiveres.

Forretningshemmeligheter eller børssensitive opplysninger må unntas offentlighet. Informasjon om antall fisk og størrelse på fisken i ett anlegg på ett gitt tidspunkt er ikke en forretningshemmelighet, men fremtidige planer for utsett av fisk er.

5.4 Slik følger du opp brudd på kravet om helsekontroll

Observasjon	Konsekvenser	Virkemiddel	Forslag vedtakstekst
Det er ikke gjennomført helsekontroll ved forøket dødelighet eller andre tegn på sykdom eller skade,	Helsekontrollen er grunnlaget for arbeidet med å forebygge spredning av sykdommer og forebygge dårlig fiskevelferd. Når denne ikke er gjennomført gir det økt risiko for dårlig velferd og spredning av sykdommer. Helsekontroller er grunnlag for markedsadgang for fisk til en del markeder.	Varsel om vedtak Vedtak Hjemmel Akvakulturdrifts- forskriften § 13 IK- Akvakultur § 5 Ved alvorlige tilfeller vurderer overtredelsesgebyr/ anmeldelse	Dere må innen en frist innføre rutiner som sikrer at helsekontroll blir gjennomført ved forøket dødelighet eller andre tegn på sykdom eller skade.
Rapporter fra helsekontroller er ikke tilgjengelige på anlegget	Rapporter må kunne dokumentere hva som er gjort, vurderinger, anbefalinger og prøveuttak. Dette inngår i plikten til journalføring. Rapportene skal også gi informasjon til ansatte på anlegget og skal gi klare anbefalinger. Mangelfull/manglende informasjon kan gi grunnlag for feilvurderinger.	Varsel om vedtak Vedtak Hjemmel Akvakulturdrifts- forskriften §§ 13 og 42. IK- Akvakultur § 5	Dere må innen en frist innføre rutiner som sikrer at rapportene fra helsekontroller er tilgjengelige og at konklusjoner og anbefalinger følges opp.
Rapporter fra helsekontroll beskriver ikke hva som er utført, hvilke konklusjoner som er dratt og hvilke råd som er gitt.	Oppdretters krav til journalføring og krav til innhold i helsekontroller gjør at det må være grundige rapporter fra helsekontroller. Rapportene må dokumentere hva som er gjort, vurderinger, anbefalinger og	Varsel om vedtak Vedtak Hjemmel Akvakulturdrifts- forskriften § 13 og 42 IK- Akvakultur § 5	Dere må innen en frist innføre rutiner som sikrer at rapporter fra helsekontroller er fullstendige

	prøveuttak. Dette inngår i plikten til journalføring. Rapportene skal også gi informasjon til ansatte på anlegget og skal gi klare anbefalinger.		
Minsteantallet helsekontroller er ikke gjennomført	Helsekontrollen er grunnlaget for arbeidet med å forebygge spredning av sykdommer og forebygge dårlig fiskevelferd. Minimumskrav til kontroller er satt ut fra hensyn til velferd for et stort antall dyr og for risiko for spredning av smitte.	Varsel om vedtak Vedtak Hjemmel Akvakulturdrifts- forskriften § 13 IK- Akvakultur § 4	Dere må innen en frist innføre rutiner som sikrer at minimumskrav til antall helsekontroller blir utført

6. Regelverkskrav: Opptak av dødfisk

6.1 Regelverkskravet

Kravet om opptak og håndtering av dødfisk finner du i akvakulturdriftsforskriften [§ 16](#).

6.2 Hvordan skal du forstå regelverkskravet?

6.2.1 Daglig opptak

Dødelighet skal kontrolleres og dødfisk tas ut minst daglig. I perioder med forøket dødelighet kan opptak være nødvendig flere ganger daglig.

Akvakulturdriftsforskriften [§ 12](#) sier at det skal utføres tilsyn på anlegget minst daglig så langt værforhold tillater det. Dette må sees i sammenheng med krav om opptak av dødfisk. Vi kan ikke pålegge oppdretter å ta opp dødfisk dersom været er så dårlig at det ikke er forsvarlig å utføre tilsyn på anlegget.

At det er travelt på anlegget og at det er mye fisk som dør, er ikke en akseptabel grunn til at daglig dødfiskopptak ikke er gjennomført, heller ikke at det er nyutsatt rensefisk i merden.

Gode systemer for daglig overvåking av dødelighet som viser at det ikke er død fisk i merden, kan erstatte trekking av håver eller bruk av pumpesystem.

6.2.2 Hva er «omgående kverning og ensilering»?

Dødfisk skal rett etter opptak kvernes og ensileres til pH under 4. Mellomlagring på anlegget over flere dager i sekker eller kar er ikke tillatt.

6.2.3 Hvordan skal død fisk kategoriseres som biprodukt?

Dødfisk og fisk som avlives på grunn av skade eller sykdom på anlegget er kategori 2 biprodukt.

I særlige tilfeller der det dør større mengder fisk i løpet av kort tid som følge av en klar årsak som ikke er sykdom (oksygensvikt, alger mv.) kan nylig død fisk kategoriseres som [kategori 3](#). Dette gjelder bare i anlegg der det ikke er påvist alvorlige smittsomme sykdommer. Kategorisering som kategori 3 i slike saker skal behandles av Mattilsynet som enkeltsaksbehandling.

Ved transport av ensilasjen fra oppdrettsanlegget skal det følge med et [handelsdokument](#). Det skal være et [register](#) på anlegget med oversikt over levert ensilasje eller dødfisk

6.2.4 Hvor stor kapasitet for håndtering og lagring er nødvendig?

Døde akvakulturdyr og deler eller avskjær av slike skal lagres i lukket beholder eller annen lukket innretning uten avrenning og med tilstrekkelig lagringskapasitet.

En tilsynskampanje i 2009 hadde som føring at det skulle være kapasitet for lagring av minst 0,5 % av tillatt MTB som ensilasje. Historikk, risikovurderinger og tilfeller av manglende kapasitet på anlegget vil avgjøre hvor stor kapasitet som er nødvendig

Beredskapsløsninger som skal håndtere massedød skal være utarbeidet for lokaliteten jf. akvakulturdriftsforskriften [§ 7](#). Dette skal dekke situasjoner som er uforutsette.

Beredskapsplan må være realistisk når krisen slår til. Beredskapen må stå i forhold til kartlagt og kjent risiko. Store lokaliteter har ekstra krav til planlegging av beredskapen, og tilgang til nødvendige ressurser som ekstra kvern og tanker og tilstrekkelig med folk. Det er nødvendig å ha avtaler for å få hentet ekstra store mengder ensilasje.

6.3 Tilsyn med dødfiskopptak

Ved inspeksjon bør du delta på opptak av dødfisk i en eller flere affiserte merder. Mange anlegg vil ha kamera som gjør det mulig å kontrollere mengden dødfisk i hver merd uten å dra håver eller starte Lift Up. Dersom dette viser lite dødfisk, er det ikke nødvendig å delta i dødfiskopptaket.

Kontroller gjerne dette:

- Er dødfisken fersk?
- Råtten lukt på anlegget og fettlag i overflaten av merden kan være en indikator på at det er råtne dødfisk.
- Er det mellomlagret dødfisk i kar eller sekker på lokaliteten?
- Er opptak av dødfisk og levering av ensilasje journalført?
- Er det avviksbehandlet dersom det ikke er tatt opp dødfisk?

6.4 Slik følger du opp brudd på kravet om opptak og håndtering av dødfisk

Observasjon	Konsekvens	Virkemiddel	Forslag vedtakstekst
Det er ikke kapasitet til å ta opp og håndtere dødfisk.	Død fisk går raskt i oppløsning, og det vil spres partikler som medfører smittefare til fisk i eget anlegg, naboanlegg og villfisk. Mye død fisk som går i oppløsning, kan medføre dårlig vannmiljø for fisken og er et generelt miljøproblem. Når dødfisk råtner mister oppdretter oversikt på antall fisk i anlegget.	Varsel om vedtak med kort frist for uttale Vedtak Hjemmel Akvakulturdrifts- forskriften § 7, 10 og 16 IK- Akvakultur § 5	1. Dere må innen kort frist sørge for å skaffe kapasitet for opptak og håndtering av dødfisk. 2. Dere må innen en frist risikovurdere faren ved å ikke ta opp dødfisk og utarbeide tilhørende planer og tiltak for å redusere risikoforholdene 3. Dere må innen en frist sikre rutiner for å ha kontroll på og journalføre dødelighet per produksjonsenhet

Eksempel: Hvordan vurderer Mattilsynet for dårlig kapasitet for opptak av dødfisk?	
Situasjon	Et matfiskanlegg med fisk over 3 kg har forøket dødelighet på grunn av gjelleproblem og skader etter avlusing. De tar opp dødfisk 2 ganger i uka. Da kommer det inn en ekstern servicebåt som pumper opp dødfisk med egen Lift Up, kverner og ensilerer denne. Antall dødfisk anslås ut fra volum av ensilasje og snittvekt på fisken. Det er ikke mulig å telle antall døde rensfisk.
Mattilsynets vurdering	Oppdretter har brutt plikten til minst daglig opptak av dødfisk. Det ble fattet vedtak om å skaffe tilstrekkelig kapasitet for opptak, kverning og ensilering av dødfisk. Akvakulturdriftsforskriften §16. Det ble også vedtatt plikt til daglig journalføring av hvor mange fisk som dør av hver art daglig. Akvakulturdriftsforskriften 42, siste ledd, bokstav c.

7. Regelverkskrav: behandling av sykdom hos fisk

7.1 Regelverkskravet

Behandling av fisk skal gjennomføres på en forsvarlig måte som tar hensyn til fiskens funksjonsevne og livskvalitet. Kravet finnes i dyrevelferdsloven [§ 9](#). Utfyllende bestemmelser finnes mellom annet i dyrevelferdsloven [§ 24b](#)) og akvakulturdriftsforskriften [§ 28](#).

Både medikamentell og ikke medikamentell behandling mot sykdommer skal gjennomføres i regi av fiskehelsepersonell. (Dyrehelsepersonell-loven [§ 18](#)).

7.2 Hvordan skal du forstå regelverkskravet?

Regelverket pålegger ulike aktører et ansvar for fiskens helse og velferd ved avlusinger.

7.2.1 Fiskehelsepersonellens ansvar

Fiskehelsepersonell har det kliniske ansvaret for fisken når den behandles. Kun veterinær eller fiskehelsebiolog kan behandle fisk som er angrepet av lus eller andre sykdommer.

Oppdretter må sikre at fiskehelsepersonell gis tilstrekkelig tid til å gjøre nødvendige vurderinger av fisken før en behandling.

Ansvarlig fiskehelsebiolog eller veterinær skal før behandling vurdere status på fisken og om det er velferdsmessig og medisinsk forsvarlig å utsette den for påkjenningen ved å bli behandlet. I vurderingen skal de mellom annet ta hensyn til sykdomsstatus, behandlingshistorikk, miljøforholdene og skinnhelse.

Fiskehelsepersonellet skal sikre at valgt metode er dokumentert velferdsmessig forsvarlig.

Når fiskehelsepersonell har vurdert og konkludert at avlusing er velferdsmessig og medisinsk forsvarlig å gjennomføre, skal dette komme klart frem i råd til oppdretter i en behandlingsplan og journalføres. Dersom fiskehelsepersonell har vurdert at det er uforsvarlig å avluse fisken, skal også dette journalføres.

Fiskehelsepersonell vurderer selv om det er nødvendig å være til stede under behandlingen eller deler av behandlingen, eller om de kan bruke en medhjelper.

Ansvarlig fiskehelsepersonell eller medhjelper skal under avlusing avslutte behandlingen dersom det oppstår velferdsmessig uforsvarlige situasjoner. Fiskehelsepersonell må sette kriteriene for når behandlingen skal avbrytes eller andre tiltak skal igangsettes. Oppdretter og medhjelper skal informeres tydelig om kriteriene.

7.2.2 Oppdretterens ansvar

En behandling består av flere deloperasjoner som kan gi ulike utfordringer for fiskens helse og velferd. Dette innebærer et stort operativt ansvar. Oppdretter skal sikre at fisken ikke utsettes for

unødige påkjenninger som følge av operasjonene. Dette innebærer at oppdretter må sørge for at mannskap, utstyr, fartøy osv. er på plass. Metoder, installasjoner og utstyr som brukes skal være egnet.

Kompetansekravene i både dyrevelferdsloven og matloven krever at oppdretter bruker kompetent personell i alle faser av en behandling og sikrer at personellet følger rutiner og prosedyrer for bruk av utstyr. Styringssystemet (internkontroll) skal sikre at kravene i regelverket til enhver tid overholdes.

Fiskehelsetjenestene sine faglige beslutninger er forpliktende for oppdretter. Det er ikke tillatt å avluse fisken dersom fiskehelsepersonell har frarådet behandling. Det er heller ikke tillatt å avluse i strid med instruksjoner fra fiskehelsepersonell.

7.2.3 Medhjelperens rolle

Fiskehelsepersonell kan ved en behandling bruke en medhjelper. Fiskehelsepersonellet beholder ansvaret ved bruk av medhjelper og avgjør hvor mye av oppgavene som skal/kan delegeres. Fiskehelsepersonellet må sikre at medhjelper har fått nødvendig opplæring om avlusningen.

Det er viktig at medhjelper kjenner til rammene for delegering og selv vet hva han/hun må gjøre eller ikke gjøre. Medhjelper må ha kunnskap om fisken, hvordan fisken kan reagere på behandlingen og når behandlingen må avbrytes eller tiltak må iverksettes. Delegering må derfor være tydelig og oppgaven medhjelper skal gjøre skal være tydelig beskrevet.

7.2.4 Behandling av rensefisk mot lakselus

Rensefisken er ikke en mottagelig art for lakselus, og vil ikke ha diagnosen lakselus. Rensefisk skal rensefisk derfor ikke behandles mot lakselus.

7.2.5 Tilsyn etter behandling

Tilsyn kan skje både som inspeksjon ute på anlegget og som digitalt tilsyn eller dokumentkontroll. Prøv å finne svar på dette:

- Er behandlingen vurdert av fiskehelsepersonell på forhånd?
- Har denne vurderingen en klar konklusjon?
- Er anbefalingen fulgt?
- Er det gjennomført risikovurdering av operasjonen?
- Er det laget en behandlingsplan fra veterinær eller fiskehelsebiolog?
- Er det skriftlige prosedyrer for gjennomføring?
- Hvor lang trengetid ble brukt?
- Hvor lang behandlingstid ble brukt?
- Hva var spyletrykk, behandlingstemp, holdetid ferskvann, dosering av legemiddel?
- Hvordan ble overvåking under og etter behandling gjennomført?
- Var det kontakt med fiskehelsepersonell underveis?
- Hvordan ble gjennomført behandling dokumentert?

7.3 Slik skal du følge opp brudd på regelverk om behandling av fisk

Observasjon	Konsekvens	Virkemiddel	Forslag vedtakstekst
Fiskehelsepersonell har ikke gjennomført vurderinger før behandling som konkluderer med at behandling kan gjennomføres.	Fiskehelsepersonell har særlig kompetanse til å gjennomføre vurderinger før behandling gjennomføres. Dersom vurdering av konsekvenser for fisken ikke gjennomføres kan det medføre fare for dårlig fiskevelferd	Varsel om vedtak Vedtak Hjemmel Dyrevelferdsloven § 9 og §24b) Akvakulturdrifts-forskriften § 28 IK- Akvakultur § 5 Vurdere overtredelsesgebyr	Dere må innen en frist innføre rutiner som sikrer at det ikke gjennomføres behandling av fisk uten at fiskehelsepersonell har konkludert med at dette er forsvarlig.
Behandling er gjennomført selv om fiskehelsepersonell fraråder dette	Før behandling gjennomføres skal fiskehelsepersonell har vurdert behov om det er nødvendig og forsvarlig. Det er ulovlig å gjennomføre behandling som er frarådet av fiskehelsepersonell	Varsel om vedtak Vedtak Hjemmel Dyrevelferdsloven § 9 og §24b) Akvakulturdrifts-forskriften § 28 Vurdere overtredelsesgebyr	Dere må innen en frist innføre rutiner som sikrer at det ikke gjennomføres behandling som er frarådet av fiskehelsepersonell
Oppdretter har ikke risikovurdert behandlingen og/eller mangler planer og rutiner for gjennomføring	Behandling er risikofylt i forhold til fiskehelse og -velferd. Konsekvensen ved å ikke gjøre det er at fisk kan utsettes for unødige påkjenninger som følge av operasjonene. Det må derfor gjennomføres risikovurderinger som gir grunnlag for planer, prosedyrer og rutiner som skal følges ved behandling.	Varsel om vedtak Vedtak Hjemmel Akvakulturdrifts-forskriften § 28 IK Akvakultur § 5 I alvorlige tilfeller vurderes overtredelsesgebyr	Dere må innen en frist innføre rutiner som sikrer at aktuell håndtering blir gjennomført på en måte som er forsvarlig for fiskevelferden

Oppdretter har ikke fulgt egne planer/prosedyrer	Planer som ikke følges, har ingen verdi. Egne planer og prosedyrer som inngår i oppdretters internkontrollsystem er forpliktene for driften.	Varsel om vedtak Vedtak Hjemmel IK Akvakultur § 5 I alvorlige tilfeller vurderes overtredelsesgebyr/ anmeldelse	Dere må innen en frist sørge for at egne rutiner og prosedyrer er kjent og brukes
Fisken var syk eller hadde en almenntilstand som tilsa at aktuell håndtering ikke var forsvarlig	Fisk som ikke er frisk skal ikke utsettes for belastende håndtering eller behandling. Dette kan medføre unødvendig lidelse for fisken.	Varsel om vedtak/vedtak Hjemmel Akvakulturdriftsforskriften § 28 IK Akvakultur § 5 I alvorlige tilfeller vurderes overtredelsesgebyr	Dere må innen en frist innføre rutiner som sikrer at fisk som er syk/svekket ikke utsettes for belastende håndtering
Det er ikke målt oksygen under trenging/nedtapping som varer mer enn 30 minutter	Når det ikke måles oksygen oppdages det ikke situasjoner der håndtering må avbrytes eller det må tilsettes oksygen for å ivareta fiskevelferden	Varsel om vedtak/vedtak Akvakulturdriftsforskriften §28 IK- Akvakultur § 5	Dere må innen en frist innføre rutiner innen frist som sikrer at oksygenovervåking gjennomføres ved all trenging/nedtapping som varer over 30 minutter ved temperaturer over 6 grader C.
Fisk er skadet under behandling eller håndtering av utstyr som ikke er velferdsmessig egnet	Fisk har rett på god velferd. Derfor må konsekvensene og egnetheten av metoder og utstyr være dokumentert før de kan tas i bruk. Det må være opplæring i bruk av utstyret og utstyret må vedlikeholdes. Bruken må overvåkes og stoppes straks det oppdages at fisken skades.	Varsel om vedtak/vedtak Hjemmel Akvakulturdriftsforskriften § 20 I alvorlige tilfeller vurderes overtredelsesgebyr	Dere må stoppe bruken av aktuelt utstyr som ikke er egnet forhold til fiskevelferd

Eksempel: Hvordan vurderer Mattilsynet ansvarsfordelingen mellom oppdretter og dyrehelsepersonell?

Situasjon	<p>På en lokalitet hadde fisken allerede blitt behandlet mange ganger i løpet av kort tid. Fisken var 2,5 kg og hadde et komplekst sykdomsbilde. Dødeligheten var høy, og dyrehelsepersonell mente fisken hadde betydelig økt risiko for å dø dersom ny behandling ble igangsatt. Dyrehelsepersonell vurderte at fisken ikke kunne behandles.</p> <p>Oppdretteren behandlet fisken likevel.</p>
Mattilsynets vurdering	<p>Det er bare autorisert dyrehelsepersonell som kan behandle dyr mot sykdom, og her har oppdretteren iverksatt ulovlig behandling av fisken. Oppdretteren har plikt til å sikre at fisk ikke utsettes for uforsvarlig behandling. Oppdretteren utsatte fisken for uforholdsmessig stor risiko og betydelig fare ved å gjennomføre behandlingen. Dette var dyrevelferdsmessig uforsvarlig.</p>

8. Regelverkskrav: håndtering av fisk

8.1 Regelverkskravet

Akvakulturdriftsforskriften [§ 28](#) har krav som gjelder håndtering og stell av fisk. Her finner vi også kravet om at rensefisk skal sorteres ut før det gjennomføres operasjoner som kan føre til belastning på denne. Etter samråd med veterinær/fiskehelsepersonell, kan rensefisk likevel bli stående i produksjonsenheten dersom dette tar bedre hensyn til fiskevelferden.

8.2 Hvordan skal du forstå regelverkskravet?

Nødvendig håndtering av fisk kan være

- Utsett av fisk
- Vaksinerings
- Sortering
- Flytting
- Notskifte
- Rengjøring av not eller kar
- Levering til slakt

All håndtering skal gjennomføres på en skånsom måte med egnet utstyr slik at fisken ikke blir påført unødvendige skader eller påkjenninger. Det skal være rutiner for overvåking mens håndtering pågår og etter avsluttet håndtering.

Fisk bør ikke håndteres i tilknytning til en sykdomssituasjon i anlegget. Dette både av hensyn til velferd, men også med tanke på at sykdomstilstanden kan forverres.

Det skal måles oksygenivå ved all trenging, unntatt kortvarig trenging under 30 minutter ved temperaturer under 6 grader. Kravet gjelder også i slaktemerder og ved nedtapping av kar med fisk i.

8.3 Tilsyn med skader etter håndtering

Prøv å finne svar på dette:

- Er det gjennomført risikovurdering av operasjonen?
- Er det skriftlige prosedyrer for gjennomføring?
- Er prosedyrene fulgt?
- Er utstyr korrekt brukt og vedlikeholdt?
- Hvordan var overvåking mens operasjonen pågikk?
- Var rensefisk sortert ut før håndtering/behandling?

8.4 Slik skal du følge opp brudd på regelverket om håndtering av fisk

Observasjon	Vurdering	Virkemiddel	Oppfølging
Oppdretter har ikke risikovurdert håndteringen og mangler planer og rutiner for gjennomføring	Risikovurderinger, planer og prosedyrer skal på en systematisk måte sikre at hensynet til fiskevelferd ivaretas. Arbeidet med dette er en konstruktiv prosess der aktuelle risiki og tiltak for å redusere disse løftes opp og vurderes.	Varsel om vedtak Vedtak Hjemmel Akvakulturdrifts- forskriften § 28 IK Akvakultur § 5 I alvorlige tilfeller vurderes overtredelsesgebyr	Dere må innen en frist innføre rutiner som sikrer at aktuell håndtering blir gjennomført på en måte som er forsvarlig for fiskevelferden
Oppdretter har ikke fulgt egne planer/prosedyrer	Hensikten med planer og prosedyrer er at de skal følges og er forpliktende for driften på samme måte som krav i en forskrift. Dersom prosedyrer ikke er egnet, må de revideres.	Varsel om vedtak Vedtak Hjemmel Akvakulturdrifts- forskriften § 28 IK Akvakultur § 5	Dere må innen en frist sørge for at egne rutiner og prosedyrer er kjent og brukes.

<p>Fisken var syk eller hadde en almenntilstand som tilsa at aktuell håndtering ikke var forsvarlig</p>	<p>All håndtering er en belastning for fisk. Når fisken er svekket eller syk tåler den håndtering enda dårligere, får oftere sår og skader, sirkulasjonssvikt eller utbrudd av sykdommer som ligger latent.</p>	<p>Varsel om vedtak/vedtak Hjemmel Akvakulturdrifts- forskriften § 28 IK Akvakultur § 5 I alvorlige tilfeller vurderes overtredelsesgebyr</p>	<p>Dere må innføre rutiner som sikrer at fisk som er syk/svekket ikke utsettes for belastende håndtering</p>
<p>Det er ikke målt oksygen under trenging/nedtapping som varer mer enn 30 minutter</p>	<p>Trenging i not/nedtapping av kar er en betydelig stresspåvirkning på fisk. Fisken går tett, forbruker da mer oksygen og det kan raskt oppstå situasjoner med oksygenmangel.</p>	<p>Varsel om vedtak/vedtak Akvakulturdrifts- forskriften § 28. IK Akvakultur § 5</p>	<p>Dere må innføre rutiner innen frist som sikrer at oksygenovervåking gjennomføres ved all trenging/nedtapping som varer over 30 minutter ved temperaturer over 6 grader C</p>
<p>Fisk er skadet av utstyr som ikke er velferdsmessig egnet</p>	<p>Fisk har rett på god velferd. Derfor må konsekvensene og egnetheten av metoder og utstyr være dokumentert før de kan tas i bruk. Det må være opplæring i bruk av utstyret og utstyret må vedlikeholdes. Bruken må overvåkes og stoppes straks det oppdages at fisken skades.</p>	<p>Varsel om vedtak/vedtak Hjemmel Akvakulturdrifts- forskriften § 20 IK Akvakultur § 5 I alvorlige tilfeller vurderes overtredelsesgebyr</p>	<p>Aktuelt utstyr skal ikke brukes før det er dokumentert egnet i forhold til fiskevelferd</p>

Eksempel: Hvordan vurderer Mattilsynet uforsvarlig håndtering av fisk?	
Situasjon	Et settefiskanlegg sorterte fisk. Fisken skulle fordeles i 2 kar etter sortering. Utstyret ble klargjort om kvelden. Neste morgen startet sortering. Etter lunsj ble det tilfeldig oppdaget at det ene karet var tomt for vann og at all fisk som var blitt fordelt til dette karet var død. Oppdretter hadde ingen risikovurdering som omhandlet sortering, det var ingen prosedyre som viste ansvarsfordeling, klargjøring før start og overvåkning underveis.
Mattilsynets vurdering	Oppdretter har brutt plikten til risikovurdering og utarbeiding av planer for å forebygge risiko. Dette har medført brudd på regelverket for forsvarlig drift i forhold til fiskevelferd. Det ble fattet vedtak om oppdatering av risikovurdering, utarbeidelse av planer og prosedyrer og krav om implementering av disse i bedriften. Det ble ilagt overtredelsesgebyr.

9. Regelverkskrav: utsett av fisk

9.1 Regelverkskravet

Akvakulturdriftsforskriften [§ 26](#) har krav om at både leverandør og mottaker av fisk skal sørge for at fisk som settes ut er av en slik størrelse og i en slik kondisjon at utsetting ikke fører til unødige påkjenninger og belastninger.

Mottaker av fisk skal tilrettelegge for utsett av fisk, og er ansvarlig for at forholdene der fisken settes ut er egnet til å gi fisken et godt levemiljø. Tilstrekkelig smoltifisering skal dokumenteres gjennom egnede tester.

Omsetnings og sykdomsforskriften [§ 11](#) har krav om at fisk som settes ut skal være klinisk frisk. Det skal ikke ettes ut fisk fra anlegg med uavklart forøket dødelighet

9.2 Hvordan skal du forstå regelverkskravet?

Med utsett menes både utsett av smolt fra et settefiskanlegg og utsett av fisk som er flyttet fra et annet sjøanlegg.

9.2.1 Tåler fisken utsett i sjøvann?

Fisk som settes ut skal være av en størrelse og kondisjon som medfører at den ikke blir utsatt for unødige påkjenninger og belastninger.

Oppdretter må kunne dokumentere tilstrekkelig smoltifisering gjennom egnede tester. Både den som produserer smolt og de som setter ut smolt har ansvar for dette.

Forholdene der fisken settes ut skal være egnet til å gi fisken et godt levemiljø. Det omfatter mellom annet temperaturen, strømforhold på anlegget i forhold til art og størrelse på fisken, lysforhold etc. Det må gjennomføres risikovurdering som fanger opp særlige utfordringer knyttet til lokalitet og årstid.

9.2.2 Er fisken klinisk frisk?

Dersom det er forøket dødelighet (mer enn 0,5 promille /dag) er og fisken har en smittsom sykdom er den ikke klinisk frisk og skal ikke settes ut.

For fisk med betydelige gjelleskader, stort omfang av alvorlig nefrokalsinose, omfattende deformiteter etc. må det vurderes om utsett med transport og skifte av miljø vil gi unødige påkjenninger og belastninger.

Det er uansett forbudt å sette ut fisk fra anlegg med restriksjoner på grunn av alvorlige sykdommer, der det er uavklart dødelighet eller når det er grunn til mistanke om alvorlig sykdom.

9.2.3 Vurdering på gruppenivå

Vurdering av både status for smoltifisering og om fisken er klinisk frisk må gjøres på gruppenivå. Prøveuttak for smoltifiseringstester må være representative og antall fisk uttatt til prøve må være tilstrekkelig til å avdekke variasjon i gruppen.

Det kan ikke settes opp en eksakt grense for hvor stor andel av fisken som kan være mangelfullt smoltifisert ved utsett eller ha sykdommer eller tilstander som betyr at den ikke er klinisk frisk. Dersom en betydelig del av en fiskegruppe dør (mer enn 3-5%) etter utsett eller flytting må de utførte risikovurderinger og undersøkelser og tiltak vurderes i forhold til hva som kan regnes som forsvarlig drift.

9.3 Tilsyn etter utsett av fisk

I tilfeller med stor dødelighet etter utsett av smolt er dette aktuelt å følge opp.

- Når startet dødelighet i forhold til utsett?
- Hvilken dokumentasjon finnes når det gjelder smoltifisering av fisken?
- Hvor stor andel av fisken er ikke dokumentert smoltifisert?
- Er det meldt om transportskader eller andre avvik på transport?
- Er fisken satt ut på lave eller fallende temperaturer?
- Er fisken satt ut i en periode med økt risiko for smitte med sykdommer?
- Var det avvik ved mottakskontroll?
- Skjedde lossing uten avvik?
- Var fisken frisk ved utsett?
- Var annen fisk på anlegget frisk da smolten ble satt ut?
- Temperatur og årstid ved utsett (synkende eller stigende temperaturer?)

Settefiskanlegget som leverte smolten, må følges opp ved behov. Det er ofte slik at et settefiskanlegg leverer fisk til flere matfiskanlegg som får problem med fisken.

9.4 Slik skal du følge opp brudd på regelverkskrav om utsett av fisk

Observasjon	Vurdering	Virkemiddel	Oppfølging
Det er ikke gjennomført representative tester for kontroll av smoltifisering.	Utsett av fisk som ikke er smoltifisert vil medføre både lidelse for fisken og økt risiko for sykdommer. Det er flere tester som kan benyttes for å kontrollere smoltifisering. Disse er avhengige av at det tas ut tilstrekkelig mange, representative fisker for prøvetaking.	Varsel om vedtak med kort frist for uttale Vedtak Hjemmel Akvakulturdrifts- forskriften § 26. IK-Akva § 5.	Dere må innføre rutiner som sikrer at dere tester for smoltifisering for å sikre at utsett er forsvarlig
Test for smoltifisering viser at fisken er mangelfullt eller ujevnt smoltifisert. Den er likevel satt ut	Utsett av fisk som ikke er smoltifisert vil medføre både lidelse for fisken og økt risiko for sykdommer. Det er derfor forbudt. Utsett av fisk der som det er kjent ikke er smoltifisert er et alvorlig brudd på plikten til forsvarlig drift.	Varsel om vedtak Vedtak Hjemmel Akvakulturdrifts- forskriften § 26. IK-Akva § 5. Vurdere overtredelsesgebyr	Dere må innføre rutiner som sikrer at resultat av tester for smoltifisering vurderes og tas hensyn til før fisken settes ut.
Det er satt ut fisk i et anlegg i en periode der erfaring tilsier at det er stor sannsynlighet at den blir angrepet av parasittsykdom	Utsett av fisk i et område og på en tid av året der det er kjent at det er stor risiko for at fisken blir angrepet av parasitter medfører fare for sykdom og lidelse for fisken.	Varsel om vedtak/vedtak Hjemmel Akvakulturdrifts- forskriften § 26 IK Akvakultur § 5	Dere må innføre rutiner som sikrer at dere kan ikke sette ut fisk på lokaliteter der det er stor sannsynlighet for alvorlige parasittangrep på fisken
Det er satt ut fisk i anlegget med et	Når et settes ut fisk i et anlegg med	Varsel om vedtak/vedtak	Dere må innføre rutiner som sikrer at

pågående utbrudd av sykdom på fisken som var i anlegget fra før	pågående utbrudd av smittsom sykdom ert det stort risiko for at nyutsatt fisk blir smittet. Dette kan medføre sykdom og lidelse. Dette gjelder alle arter, også renseskisk.	Hjemmel Akvakulturdrifts- forskriften § 26 IK-Akva § 5.	det ikke settes ut fisk i anlegg med utbrudd av smittsom sykdom som kan smitte fisken som settes ut.
Det er satt ut smolt som ikke var klinisk frisk.	Usett og flytting av fisk er en belastning som tilsier at det bare er fisk som er frisk som tåler denne belastningen. Usett av fisk som ikke er frisk vil ofte gi utbrudd av sykdommen. Dette kan medføre lidelse og økt smittespredning. Dette gjelder generelt og ikke bare for meldepliktige sykdommer.	Varsel om vedtak/vedtak Hjemmel Sykdoms og omsetningsforskriften § 11. IK-Akva § 5 Dette bør rettes både mot settefiskanlegg og stamfiskanlegg	Dere må innføre rutiner som sikrer at det ikke settes ut fisk som ikke er klinisk frisk
Oppdretter har flere ganger i området satt ut smolt på lave og fallende temperaturer i den mørke årstiden. Det har vært stor dødelighet etter utsett	Erfaringer hos anlegget med utsett av smolt på lave og fallende temperaturer i de mørke årstidene er at det har vært stor dødelighet etter utsett.	Varsel om vedtak/vedtak Hjemmel Akvakulturdrifts- forskriften § 26, IK Akvakultur § 5	Dere må gjennomføre risikovurdering og lage planer for å redusere risiko for dårlig velferd ved utsett av smolt på lave og fallende temperaturer. Dersom risiko ikke kan reduseres til et akseptabelt nivå må slike utsett opphøre.

10. Regelverkskrav: vannkvalitet i settefiskanlegg

Oppfølging av svikt i vannkvalitet i settefiskanlegg eller andre landbaserte/likka anlegg er en krevende oppgave som krever særlig fagkunnskap og ofte omfattende utredninger. Det er ikke ventet at du skal kunne dette. Oppfølging av slike hendelser vil i større grad enn ved andre hendelser utløse krav om utredning fra oppdretter som må innhente nødvendig fagkompetanse.

10.1 Regelverkskravet

Akvakulturdriftsforskriften [§ 22](#) stiller krav om vannkvalitet og overvåking.

Vannmengden, vannkvalitet, vanngjennomstrømningen og strømhastigheten skal være slik at fisken har gode levekår, basert på fiskens art, alder, utviklingstrinn, vekt og fysiologiske og atferdsmessige behov.

Vannkvaliteten og vekselvirkninger mellom ulike vannparametere skal overvåkes basert på risikoen for dårlig fiskevelferd. Oksygenmetning, temperatur og andre vannparametere som kan ha vesentlig betydning for fiskens velferd, skal måles systematisk.

Akvakulturdriftsforskriften [§ 21](#) har krav om alarmer og reservesystem.

Dersom driften er avhengig av elektrisk strøm eller oksygentilførsel, skal det være reserve- eller nødstrømanlegg som ved svikt ivaretar fiskens behov på en forsvarlig måte. Det skal også være alarmsystem som varsler ved strømbrytning eller svikt i oksygentilførsel.

Akvakulturanlegg med lukkede produksjonseenheter skal i tillegg ha alarmsystem som varsler ved systemsvikt som er av betydning for fiskens velferd eller risiko for rømming.

Alarmsystemene skal være tilpasset risikoen i det enkelte akvakulturanlegget, og slik at tiltak kan iverksettes så raskt som mulig.

10.2 Tilsyn når det er svikt i vannkvalitet

Når det er åpenbare årsaker til at fisk blir skadet eller dør som følge av endringer i vannkvalitet som stopp i vannstrøm, svikt i oksygentilsetning eller tydelige symptomer på gassovermetning kan vårt tilsyn rette seg direkte mot denne årsaken.

I tilfeller der årsak ikke er åpenbar, må du koble inn særlig fagkompetanse, for eksempel erfarne inspektører, Havforskningsinstituttet, Niva eller Nofima.

Du kan pålegge oppdretter å gjennomføre en utredning og sikre at kompetente fagmiljøer blir involvert for å avdekke årsaker og å sette inn tiltak for å forebygge at tilsvarende skjer igjen. Du må vurdere konklusjoner i utredningen opp mot oppdretters risikovurderinger, prosedyrer for drift og beredskapsplaner. Er disse fullstendige og blir de fulgt?

En utredning bør gå gjennom alle sider av produksjonen, teknisk, biologisk og kjemisk, den bør mellom annet gi svar på følgende

- Forløpet til hendelsen (Akutt/timer, moderat/dager, eller kronisk forløp/uker)
- Hvilke symptomer/klinikk ble observert?
- Resultat fra helsekontroll
- Overvåkes alle relevante parametere for vannkvalitet?
- Er det tatt ut vannprøver før og etter hendelsen?
- Kalibrering av sensorer
- Alarmsystem
- Reservevann
- Gjennomgang av sentrale vannparametere som vurderes opp mot anleggets grenseverdier og referanseverdier:
 - Temperatur, salinitet (sjøvann eller salttilsetning), pH

- Gasser i vann: Oksygen, CO2, totalgasstrykk/TGP
- Aluminium
- Vannkjemi i RAS-anlegg må måles og overvåkes kontinuerlig/daglig: Nitrat/nitritt og TAN (NH4+NH3)
- Desinfeksjonsmetoder
- Endring i sjøvannsbruk
- Tetthet
- Teknisk gjennomgang av anlegget

10.3 Slik skal du følge opp brudd på regelverkskrav om vannkvalitet

Regelverksbrudd	Konsekvens	Virkemiddel	Forslag til vedtakstekst
En større mengde fisk er skadet eller død. som følge av teknisk svikt eller svikt i vannkvalitet	Det har vært lidelse for et stort antall fisk.	Varsel om vedtak Vedtak Hjemmel AKD § 22 IK Akvakultur § 5 Vurdere overtredelsesgebyr	Dere må innen en frist gjennomføre en utredning som vurderer hendelsen. Det skal gjennomføre en avviksbehandling som angir korrigerende tiltak for å forebygge at dette skjer igjen.
Sentrale vannkvalitetsparameter overvåkes ikke	Når sentrale paramenter for vannkvalitet ikke overvåkes på en systematisk måte er det ikke mulig å forebygge hendelser som kan medføre dårlig velferd eller sykdom på fisken i anlegget.	Varsel om vedtak Vedtak Hjemmel Akvakulturdriftsforskriften § 22 IK Akvakultur § 5	Dere må innen en frist gjennomføre en risikokartlegging og ut fra denne sette inn tiltak for å overvåke vannkvalitet.
Overvåking av vannkvalitet er ikke gjennomført som beskrevet i egne planer	Når sentrale paramenter for vannkvalitet ikke overvåkes på en systematisk måte er det ikke være mulig å forebygge og oppdage hendelser som kan medføre dårlig velferd eller sykdom på fisken i anlegget.	Varsel om vedtak Vedtak Hjemmel Akvakulturdriftsforskriften § 22 IK Akvakultur § 5	Dere må innen en frist innføre rutiner som sikrer at egne planer følges opp

	Egne planer er like forpliktende som krav i forskrift.		
Det er ikke alarm som kan varsle om systemsvikt som har betydning for fiskevelferd. Alarm er ikke fulgt opp.	Når det ikke er alarmer som fungerer på kritiske system vil ikke alvorlige hendelser kunne oppdages og rettes opp.	Varsel om vedtak Vedtak Hjemmel Akvakulturdrifts- forskriften § 21 IK Akvakultur § 5 Vurdere overtredelsesgebyr	Dere må innen en frist gjennomføre en risikokartlegging og ut fra denne installere og ta i bruk alarmer som varsler ved svikt i de system som er kritiske for driften.
Sensorer er ikke kalibrert i henhold til bruksanvisning	Når sensorene på overvåkingssystem ikke viser korrekte verdier, vil ikke alvorlige hendelser kunne oppdages og rettes opp.	Varsel om vedtak Vedtak Hjemmel Akvakulturdrifts- forskriften § 22 IK Akvakultur § 5 Vurdere overtredelsesgebyr i alvorlige situasjoner	Dere må innen en frist sørge for at egne rutiner og prosedyrer er oppdatert, kjent og brukes

11. Når må produksjonen avsluttes?

11.1 Regelverkskravet

I dyrevelferdsloven [§ 24 b](#) står det at dyreholder skal sikre at dyr får godt tilsyn og stell, slik dyr beskyttes mot skade, sykdom, parasitter og andre farer. Syke og skadde dyr skal gis forsvarlig behandling og avlives om nødvendig.

I akvakulturdriftsforskriften [§ 34](#) står det at dersom det kan føre til unødig eller betydelig påkjenning for fisk å leve videre, skal den snarest mulig tas ut av produksjonsenheten, bedøves og avlives på forsvarlig måte.

11.2 Tilsyn i anlegg med langvarig dårlig velferd

I situasjoner der du tror at det kan bli aktuelt å bruke inngripende vedtak som pålegg av avliving eller slakting bør det alltid gjennomføres inspeksjon.

Inspeksjon fra merdkanten er ikke alene tilstrekkelig for å bedømme en fiskegruppe. Vi må gjøre en helthetsvurdering basert på flere kriterier som må være dokumentert så langt som mulig. Det må så langt som mulig fremskaffes dokumentasjon som underbygger nødvendigheten av vedtaket.

Dette kan være aktuelt å legge til grunn i vurderingen:

- Antall og størrelse på affisert fisk
- Beskrivelse av inspeksjon fra merdkant, ved kamera og ved vurdering av dødfisk
- Dødelighet de siste måneder og opptak av svimere, syk eller skadet fisk
- Diagnoser og vurderinger fra helsekontroller
- Antall behandlinger gjennomført og hvor ofte
- Evaluering av tidligere behandlinger i forhold til effekt og velferd
- Forventet utvikling i lusepress og temperatur
- Data fra nylig slakting av annen fisk fra anlegget. Andel utkast og produksjonsfisk.
- Velferdsskår etter etablerte standarder [Fishwell | Nofima](#)

1.1 11.3 Hvordan skal du forstå regelverkskravet

Oppdretter er ansvarlig for å drifte helsemessig og fiskevelferdsmessig forsvarlig jf. akvakulturdriftsforskriften [§ 5](#).

Det betyr i noen tilfeller å avslutte produksjonen før det var planlagt. Dersom fiskevelferden ikke kan ivaretas gjennom andre tiltak må fisken i hele anlegget eller deler av anlegget slaktes eller avlives.

11.2.1 Daglig opptak av svimere, syk og skadet fisk

Oppdretter må ha utstyr og rutiner som gjør det mulig at skadet og syk fisk kan tas ut av anlegget, bedøves og avlives.

Det forutsetter at det finnes et opplegg for uttak av slike svekkede individer i alle typer produksjonsenheter.

Krav om uttak av svimere (enkeltfisk) fra store produksjonsenheter kan være vanskelig rent praktisk, men å bare la fisken dø langsomt hen vil være i strid med dyrevelferdslovens [§ 3](#) og [§ 12](#) om avliving. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger. Avliving skal skje på en forsvarlig måte.

Antall som er tatt ut skal journalføres.

11.2.2 Avliving eller slakting av større grupper fisk

Dersom fiskevelferd ikke kan sikres på annen måte må fiskegrupper avlives eller slaktes.

Det er aktuelt mellom annet dersom

- Et betydelig antall fisk er skadet eller har sår og disse kan ikke tas ut fortløpende gjennom de daglige rutiner.
- Situasjonen vil kunne vedvare eller forverres over tid.
- Fisken har vært utsatt for flere behandlinger eller har sykdommer som gjør at det ikke er forsvarlig å gjennomføre nødvendige behandlinger for eksempel mot lus.

11.2.3 Du må gjøre en helhetsvurdering

Oppdretter skal på eget initiativ slakte ut fisken dersom det ikke er forsvarlig å la den leve videre. Brudd på denne plikten er alvorlig. I situasjoner der man nærmer seg innslagspunktet for plikt til utslakting kan veiledning være relevant. Da kan det også være relevant å føre tilsyn med virksomhetens planer og beredskap.

Det er en helhetsvurdering som avgjør om Mattilsynet skal vurdere å pålegge avliving eller slakting av en fiskegruppe. Jo mindre fisken er jo mer inngripende vil et slikt vedtak være. Vedtak om avslutning av produksjon skal håndteres etter retningslinje om Pri 1- saker for å sikre enhetlig vurdering og korrekt saksbehandling.

Observasjoner som er lagt til grunn for varsel om vedtak må være godt dokumentert. Begrunnelsen for at det vurderes å pålegge slakting eller avliving må knyttets til at det vil medføre uakseptabel lidelse for fisken å leve videre. Det må settes tidsfrister som gjør det mulig å gjennomføre pålegget.

Det kan nedlegges forbud mot ytterlige belastende behandlinger dersom dette er aktuelt.

Det må vurderes om det er grunnlag for overtredelsesgebyr ut fra det som avdekkes.

Eksempel	Produksjon burde vært avsluttet
Situasjon	Et anlegg satte ut 1,1 millioner fisk i oktober og november. I januar var det omfattende utvikling av sår på fisken. Det døde 112.000 i januar, 66.000 i februar. Situasjonen ble fanget opp av Mattilsynet ved kontroll av meldinger om dødelighet og det ble gjennomført inspeksjon i slutten av mars. Inspeksjonen viser at en stor andel av fisken hadde omfattende sår. Det ble i hver merd observert mellom 200 og 300 fisk. Helserapporter viste at det hadde vært tilfelle siden januar. Helserapporter viste at det var betydelige problem med å ta ut dødfisk og at utplukking av fisk med sår ikke fungerte. Fiskehelsepersonell anbefalte i skriftlig rapport i februar at fisken i de 3 merder ble tatt opp og avlivet på grunn av dårlig velferd, da det var stadig nye fisk som ble affisert og en generelt dårlig prognose.
Mattilsynets vurdering	Det ble ilagt pålegg om opptak og avliving av fisk med en frist på 14 dager. Hjemmel Akvakulturdriftsforskriften § 28. Det ble varslet og vedtatt overtredelsesgebyr på grunn av at klare faglige anbefalinger om tiltak fra fiskehelsepersonell for å rette opp uakseptabel velferd ikke var fulgt.

Logg

	Dato	Hovedendring	
1.utgave publisert			